

Dálky volají

**Maroko:
Jebel Toubkal
& Erg Chebbi**

Dálky volají...

aneb

Maroko 13. 4. - 25. 4. 2011

Nápad vystoupit na nejvyšší horu severní Afriky, Jebel Toubkal (4 176 m n. m.), se zrodil v Paprově a mé hlavice nad pivem po bazénu někdy v hluboké zimě. Lákala nás relativně exotická destinace a údajně snadno zdatelná čtyřtisícovka. Po nepříliš hluboké teoretické přípravě vyrážíme v pěti na cestu.

13. 4. 2011 - cesta na letadlo

15:00 Mišo, Papr a já odjíždíme Paprovou oktávkou kombi z Třebíče směr Praha Zličín, kde nabíráme Skóču a Uzla. Je zima, prší a na Vysočině padá sníh – ideální doba na přelet do jižních krajín. Oktávka v pěti pěkně sedí a my jsme v ní namačkáni jako sardinky. Alespoň to přispívá k pravidelným přestávkám a střídání. Trasa je Třebíč-Praha-Rozvadov-Regensburg-München-Bregenz-Lugano-Milano (letišťe Malpensa). Kromě zdoluhavé kontroly na italských hranicích vše v pohodě.

14. 4. 2011 - Marrákeš

Parking cca v 03:30 na long-term parking (P4 - cena 151 €). Přejíždíme na terminál 2 místním busem, Skóča nás hostí pivem a bůčkem. Na T2 další pivo, hodinka spánku a pak nechutná mačkanice na Easy Jet. Balíme batohy do strečky, hmotnost OK (do 20 kg/os), čekáme a pospáváme. Odlítáme v 9:50, doba letu cca 3 hodiny. V Marrákeši vystupujeme na dráhu, je 30°C, jasno a relativně sucho. Všude kvetou kytky - růže. Letišťe je pěkné, kontrola pasů OK, bagáž dorazila všem v pořádku. Malá výměna peněz v první směnárně kurzem 1 € = 10,7 Dh, později pak měníme v kurzu 1 € = 11,1 Dh. Z letišťe odjíždíme zkušeně autobusem č. L 19 do centra za 20 Dh/os. Bus máme úplně pro sebe. Cestou míváme záhony kvetoucích růží, velbloudy, mraky mopedů a taxíků. Mezi hlavním náměstím Jemaa El Fna a mešitou Koutoubia se nás ujme místní dohazovač a najde pro nás docela pěkný hotel za slušné peníze - 50 Dh/os/noc. Sprcha s teplou vodou a WC je na patře. Bereme. Dáváme krátké kalhoty a vyrážíme do centra na dlabanec. Staré město obehnané hradbami se jmenuje Medina, hlavní náměstí, Jemaa El Fna, je plné stánků s prodavači čerstvého pomerančového džusu za 4,0 Dh/0,2 l. Voda na hotelu má být pitná, přesto ji dezinfikujeme H₂O₂ a kupujeme balenou za 6,0 DH/1,5 l - potřebujeme PETky. Trošku stranou od hlavního dění se necháme okolo 15. hodiny zlákat na stinnou střešní terasu jedné z restaurací a dáváme si menu - polévka (hustá hrstková s kari, výtečná), salát, hlavní chod (tajine - zapékaná mísa tajine s bramborem, cibulí, skopovým; kufta - to samé s vajíčkem; špízy a Papr měl tradiční marocký kuskus s masem a zeleninou). Ke všemu sladký mátový čaj a na závěr osvěžující domácí citrónový jogurt. Napraní jako žoci za 75 Dh/os scházíme po strmých schodech zpět do stále užších uliček s bezpočtem krámků a různých dílen (truhláři, kovotepci, automechanici,...) a jídelniček. Míříme k tanneriím (koželužnám), kde ovčí, velbloudí, hovězí a jiné kůže vydělávají stále po staru. Opět se necháváme vést velmi ochotným a skoro nezištným naháněčem. Všude je děsný puch, vládnou tu otřesné podmínky. Od průvodce dostáváme čerstvou mátu, abychom ten smrad přebili. V 1,5 m hlubokých kruhových betonových jámách se kůže nejprve máčí v křídě (3 dny), pak se mechanicky zbaví chlupů, dají se na 6 dnů do koncentrovaného roztoku holubích hoven, aby amoniak vyleptal zbylý tuk. Pak do roztoku se solí, který potlačí ten smrad a pak roztoku z akácie, který kůži změkčí. Finální barvení je opět přírodní pomocí šafránu apod. Projdeme asi tři různé otevřené dvory s těmi páchnoucími dírami a kůžemi, podíváme se i svrchu a navštívíme obchod, kde ke značné nelibosti majitele nic nekoupíme, i když výrobky jsou nádherné. Díky naší hlouposti nás ale náš průvodce stejně stáhne o 200 Dh, což je příšerná suma. Nastupujeme dlouhé bloudění zpět

úzkými uličkami, kterými si neohroženě a někdy trochu bezohledně razí cestu všudypřítomné mopedy. Po hodině jsme zpět na náměstí a dáváme si za odměnu skvělý pomerančový džus. Snažíme se sehnat odvoz do Imlilu, ale jde to ztuha. Nakonec bereme taxík za 600 Dh, ale kousek od hotelu se při nákupu vody zastavíme s chlapíkem s cestovní agenturou a domluvíme to za 400 Dh. To už je pohoda. Platíme předem oproti voucheru, tak to snad klapne. Mišo zůstává na pokoji a my vyrážíme ještě ven hledat pivo, leč neúspěšně. Cestou si v zapadlé uličce kupují za 20 Dh klobouk - paní prodavačka je šťastná. Nakonec zakotvíme v jedné těžce komerční terase až ve 4. patře nad doslova pulzující třídou plnou lidí. Pěkně pofukuje, usrkáváme čaj či ovocné nápoje a sprádáme další plány. Uzel se odpojuje a my vyrážíme na náměstí, kde se odehrává fantastické gurmánské představení. Asi ve stovce stánků se připravují místní speciality a číšníci se o nás doslova perou. Je to božské divadlo se stovkami kuchařů a tisícovkami strážníků. Samozřejmě neodoláme a dáme si pořádnou porci - od každého kousek za 120 Dh/3 os. Je to prostě nádhera! Pak se ještě projdeme okolo různých hudebníků, malířů henou, věštců, hadích mužů, koňských spřežení a od mešity zamíříme na hotel. Byl to perný den plný zážitků a už teď se těšíme na den před návratem domů, který v Marrákeši jistě strávíme.

15. 4. 2011 - nástup do hor

Noc byla až na hádající se sousedy klidná a hlavně výživná z hlediska spánku. Ráno (6:30) nás budí ptáci. Po lehké snídani vyrážíme s plnou polní do hor - teda nejdřív nakoupit chleba (přímo v pekárně 12,0 Dh/10 ks), nějakou vodu a hlavně benzín na čerpací stanici Oil Libya (oprava Skoček: byl to Shell, komentář Aleš: globalizace a Skočka vládou světu, 10,33 Dh/litr). Poté asi 45 minut čekáme na odvoz a Papr intenzivně dokumentuje ranní dopravní špičku. Konečně nasedáme do tranzitu a podél rychle rostoucích předměstí Marrákeše opouštíme město. Míjíme sady olivovníků lemované kaktusy, sem tam vodní kanál s temně rudou vodou a konečně se v dále objevuje bílá silueta Atlasu, sahá opravdu až k nebesům. Silnice se vine podél vody, občas stoupá do výšin. V Asni děláme drobnou přestávku a po rozbité asfaltce pomalu stoupáme až do Imlilu. Uzel zde kupuje zelený šátek, který potem pouští barvu, takže po chvíli má krásně zelený krk. Dáváme pizzu, colu a dezert za 40 Dh. Mažeme se opalováky, oblékáme dlouhé kalhoty a nandáváme pokrývky hlavy. Lze zde koupit mačky a jinou horskou výbavu, najmout mulu či objednat průvodce. Rozkvetlým sadem zvolna stoupáme k odbočce na vodopády. Vše nádherně kvete, pomalu se otvírají kouzelné výhledy zpět do zeleného údolí. Před námi je poslední vesnička Azib Assougolor, krásné terasy s políčky a kvetoucími stromy (třešně, jabloně) a důmyslné zavlažovací kanály. Před námi se tyčí sněhem pokryté vrcholy, dole hučí řeka Assif n'Isougouane a vedle nás bzučí kvetoucí sad. Za vesnicí překračujeme řeku - široké kamenité pole se dvěma docela hustými brody. Skočka naplno využívá svých podkoleních bot, Uzel si nabral. Míjíme několik místních turistů na mulách i bez nich. U zatím zavřeného stánku s občerstvením (jsme tu ještě přes sezónou) odpočíváme a pijeme. Pomalu stoupáme podél řeky, cesta s bagáží jde pomalu, ale je dobře schůdná a nijak prudká. Míjíme velké ořešáky, jinak tráva, kamení, trnité keře a malé stromy. Dole u řeky sem tam ovocný nebo ořešákový sad, jinak zeleno nebo sráz. Valící se zpěněnou řeku překračujeme po novém mostě a konečně jsme u Sidi Chamharouch (2 350 m n.m.), kde je mešita, malý krámk s kameny a vodou a čajovna. Papr nahlíží hlouběji mezi domy, my stoupáme dál, tentokrát pěkně zostra. Cesta se stále vine v úbočí výš či níž nad řekou. S přibývajícím výškou dáváme větší a častější pauzy většinou u stánků, kde je kousek rovný. Svahy jsou porostlé zvláštními trnitými koulemi (*Bupleurum spinosum*), sem tam nějaké to stádo koz či ovcí. Vlevo nad řekou už jsou souvislá sněhová pole. V posledním stánku před chatou jsme si dali osvěžující mátový čaj. Čím dál postupujeme, tím víc se nám otvírají pohledy do bílého údolí před námi a přibývá i potůčků z okolních svahů - druhá strana řeky je už úplně bílá. Míjíme lidi i do sněhu zapadající muly - jedna Skočka dokonce kopnula. Překonáváme první sněhové pole a na dohled od velké chaty Refugio du Mouflon a menší Refugio de Toubkal rozbijeme před 18. hodinou kousek pod stezkou tábor, což znamená naše dva stany. Je tu pár pěkných fleků pro stany a kus nad námi začíná souvislý sníh. Jsme přibližně

v 2 850 metrech a jsme docela unavení. Vaříme, stavíme stany, kamenné závětrí proti větru a někteří provedeme očistu těla v řece. Skóča slaví narozky na mobil tu je jen slabý signál. Po západu slunce se rychle mění teplota a otáčí se vítr (fouká z hor). Pozorujeme rychle vycházející měsíc a spát jdeme s tmou.

16. 4. 2011 - výstup na Toubkal

Přes noc nám pořádně zesílil vítr, takže v našem stanu to šustilo a pleskalo celou noc. Uzel v noci předělával kolíky, bylo prý úplně jasno a světlo jak ve dne. Budiček zaspíme, ale s přibývajícím světlem se nakonec do té zimy a větru vyloupneme. Vaříme čaje k snídani, müsli a ovesné kaše. Bourání stanů ve větru je docela akce. Tábořiště opouštíme v neuvěřitelných 9:15, no prostě děs běs. Spálili jsme poměrně dost benzínu, takže se budeme muset chovat ekologičtěji a ekonomičtěji. Stále se přeme o to, co je to před námi za chatu. Překračujeme lavinový splaz. Ta spodní vypadá jako hrad a jmenuje se Muflon (Papr zde kupuje mapu za 200 Dh), ta vrchní se jmenuje Toubkal (dříve Neltner - 3 207 m n. m.). Zde po dlouhém domlouvání skládáme bágly a přebalujeme na výstup na Toubkal na lehko. Ubytování je za 92 Dh (OEAV) nebo 115 Dh/os/noc a lze se bez problémů najíst a napít (pivo nemají). V 10:30 vyrážíme na Toubkal - hned za chatou prudce doleva přes zasněžený potok. Bez maček a cepínu by to šlo jen stěží. Uzel s Paprem mají nějaký zádrhel, takže jdou pozadu. Po vyšlapané stezce poměrně ostře stoupáme vzhůru (první část je vůbec nejprudší), s mačkami ale v pohodě. Je zataženo a fouká, postupně se však vyjasňuje a my si užíváme výhledy zpět do doliny a časem i nahoru na „Mezitoubkalí“ (sedlo mezi Toubkaly). Průběžně děláme přestávky, výška je znát, snažíme se průběžně pít a Papr s Uzlem jsou v nedohlednu. Poslední výšvih do sedla je docela prudký (dolů to pak jelo parádně po zadku). Cestou potkáváme asi 25 lidí na sestupu. Otvírají se nám pohledy na vrcholy protějščího hřebene, hlavně nás zaujala čtyřtisícovka Ras - je to krásný kopec. Ale i malý Toubkal vypadá dobře, výstup na něj ale zavrhuje. V sedle se nám konečně otvírá pohled i na druhou stranu - zelená údolíčka, červené kopce a ostrý hřbet nad Lac d'Ifni. Je totální azuro, fantastické výhledy na všechny strany. Zdravíme: „Ahoj Afriko!“ V sedle (3 950 m n. m.) se oblečeme, zalezeme za vítr a dáváme oběd, čekáme na Uzla s Paprem. Na druhou stranu je to díra jako blbec. Když dorazí Papr s Uzlem, jdeme po holém kamenitém svahu dál nahoru, Mišo v mačkách, ostatní bez nich. Výstup všichni v pohodě, jen já jsem na tom prachbídne s dechem a bolí mě hlava. Následuje krásný kousek sněžného traverzu a finále po širokém vysněženém vrcholovém platu. V 15 hodin jsme na Toubkalu (4 167 m n. m.) stanuli všichni - jen my a nikdo jiný, jsme tu sami. Skóča vynesl a hrdě rozbil českou vlajku, já otevřel Plzeň. Blahopřejeme si k dobrému výkonu a fotografujeme se. Jsme šťastní! Je to paráda, slunce, totální bezvětří a dechberoucí 360° výhledy. Prostě nářez! Mišo schází jako první, za ním já se Skóčou, není nám úplně hej, a pak až kus za námi fořáci Papr s Uzlem. Na cestu dolů nechávám mačky, nemám moc jistý krok. Sníh je měkký, a čím jsme níž, tím víc se boříme. Nejprudší úseky sjíždíme po zadku, je to nejrychlejší a nejelegantnější způsob sestupu, protože boření se po pás není výjimkou. Konečně jsme na chatě, jsem úplně vyšitej. Máme mokré rukavice a návleky, kluci s pláťákama pochopitelně i ty. Možnosti sušení nevalné, ale venku na terásce to jde, mají tu však teplou sprchu. Zalezu si do spacáku, vezmu Brufen a na chvíli usnu. Je mi líp a s chutí baštím Skočkovy výtečné nudle s bučkem, česnekem a chlebem. Obdivuje výborný průvodce Vysokého Atlasu, který zde mají jedni turisté ve španělštině. Zapisujeme se do knihy hostů, telefonujeme domů, dopijeme se čajem a plánujeme další den. Bude to makačka, to je jisté.

17. 4. 2011 - Lac d'Ifni

Ze včerejšího plánování vzešla odvážná myšlenka: vynést ráno batohy do sedla Tizi n'Ouanoums nad Lac d'Ifni, přejít nalehko hřebínek do sedla pod Ras, vyběhnout nahoru na Ras a vrátit se zpět pro bágly... Možná až příliš smělé. Celou noc údajně chrápu a vůbec je tu docela šrumec. Vylézáme až jako poslední v 7:15. Skóča zabezpečuje vaření pro všechny. Je krásné jasné ráno, sníh je zmrzlý na kost. V 8:30 konečně vyrážíme s megabatohy na zádech. Dolina je

nádherná. Asi po 30 minutách odbočíme prudce doleva a v příkrém svahu se škrábeme nahoru. Ještě štěstí, že jsme včera byli na Toubkalu a jsme aspoň trochu aklimatizováni, protože je to makačka – bez maček a cepínu pro mě nemyslitelné, pro Uzla bez problému, prý lepší než nesedící mačky. Bereme za vděk vyšlapanými schody v zmrzlém sněhu. Pěkně s námi lomcuje vítr a kroupy, které se při jeho poryvech valí po zmrzlém sněhu dolů jak tisíce kuliček. Konečně (cca v 10:45) jsme v sedle Tizi n'Ouanoums (3 684 m n.m.) a otevírá se nám pohled dolů na zelenkavé jezero Lac d'Ifni. Pod námi je prudký žlab plný mokrého měkkého sněhu. Mišo prověřuje možnost výstupu na hřebínek a dál do sedla pod Ras, ale je mi špatně jen ho vidím. S Paprem tuhle možnost rezolutně zamítáme a spíš nám dělá starost, jak sejdeme dolů. Dáváme si čaj a sušu, slunce praží, vítr fouká. Žlab se dost boří, bojíme se, aby se hned nahoře neutrhнул, takže sestupujeme po pěšině a pak po nejbližším sněhovém poli dolů do žlabu. A vůbec to nebyla žádná sranda, v mokřím sněhu se dělají bakule na mačkách a sem tam se člověk pořádně proboří. Sestup samotným žlabem nebyl pro mě nakonec tak hrozný, šli jsme normálně popředu a měkký mokřý sníh nás pěkně brzdil. V dolní části se začali objevovat odtrhy a hlavně pod námi tekla bouřlivě potok, který se sem tam docela hustě propadl. Údolí se uzavírá, zužuje a hlavně tvoří kaskádovitě stupně. Složitě nadcházíme potok, snažíme se minimalizovat riziko propadnutí, až konečně překračujeme potok, zouváme mačky a trochu odpočíváme. Nemůžeme věřit, že jsme to sešli dolů. Procházíme nádhernou kamenitou roklí s nesčetnými vodopády, přeazy potoka a kameny nesčetných druhů i barev velkých jak půl domu. Nad námi se tyčí neuvěřitelně vysoké a rozeklané skalní stěny, ze kterých trčí špičaté věže. Vstupujeme na obrovské kamenné pole – náplavku. Jsou tu miliardy kamenů všech velikostí a druhů. Vzduch se jen tetelí a jako fata morgana je stále daleko před námi jezero Lac d'Ifni. Na břehu stojí několik malých obydlí, či spíše přepřahací stanice pro muly, a chlapík co nám nabízí colu. My ale netoužíme po ničem jiném než plavání a obědě. Kousek dál se rozvalíme na břehu, obědváme a krom Miša si všichni uděláme pár temp v jezeře. Tu colu si při odchodu nakonec přeci jen dáme. Po stezce obejdeme celé jezero zleva. Jsou to fantastické pohledy a neskutečná smaragdová barva, dokonce tu plavou ryby. Marně dumáme nad původem tohoto bezodtokového jezera – později jsme vyčetli, že vzniklo sesuvem obrovské masy horniny přes koryto potoka. Od mešity Sidi n'Ifni se nabízejí poslední pohledy zpět do sedla, pak se jen přehoupneme přes hřebínek a po široké cestě sestupujeme směr civilizace. Ráz krajiny se prudce mění, dýchá na nás Sahara. Potkáváme se s nosičkami klestí, jsou to veselé a tvrdě pracující ženy. Cestou bereme vodu z hadice, která ji přivádí odněkud svrchu ze sněhu. Filtrujeme mechanické nečistoty a poté ji dezinfikujeme. Otevírají se nám první pohledy na zelené údolí před námi. Najednou je tam voda – nejspíš průsak z jezera – je to jako zázrak, život se pod kapkami vody doslova dere na povrch. Hledáme místo na spaní a nakonec se necháme zlákat nějakým domorodcem, kterému dělá společníka italský turista. Jdeme s ním snad 15 minut kamenitou stezkou mezi políčky a zavlažovacími kanály. Nakonec se za 60 Dh uvelebíme na rovném travnatém placu u jeho domu v Tisgouane. Kvetou tu kosatce a stromy. Jsme atrakcí pro všechny, vaříme, pozorujeme východ měsíce, plánujeme, stavíme stany... Ital chce jít ráno s námi, trasu konzultujeme nad mapou i s domorodcem. (Aleš)

18. 4. 2011 – Tizi n'Ououraine

Uzel se asi nechtěl mačkat ve stanu s Alešem a Skočou, tak vyrazil spát pod širák. V noci nás budí cosi jako kapky deště, ale to je v Africe přece blbost. Za chvíli opět a víc a Uzel si to peláší do stanu, bo začalo pěkně chcát. Ráno je obloha nejistá, lehce ocelová, do dále není vidět přes opar, ale nedá se svítit, snídáme a chystáme se dál. Ital, nyní již konkrétněji Alesandro, jde nakonec s námi, ale nejdřív musí zaplatit spaní u rodiny a oni neberou Eura, takže mu měníme 20 Euro za 200 Dh. Sestupujeme po pěšině mezi baráky údolím níže, u mešity se napojujeme na silnici. Při sestupu do Amzouzart mjíme sady jabloní, políčka svěže zeleného obilí, vlašáky a na druhé straně opuncie. U jakési kanceláře doplňujeme vodu z hadice. Při překračování řeky potkáváme utopenou Fordku v brodu a asi po 300 metrech jsme u otevřeného obchůdku.

Dáváme pauzu a sháníme benzín a chleba. Uzel shání popelnici na odpadky, nakonec sáček bere domorodec, že to není problém a háže ho za sebe. Chleba - domácí, místy spálená placka - máme za chvíli i s mátovým čajem a benzín nám nakonec taky přepouští hadicí z nádrže od motorky. Čaj pijeme asi v hotelu, každopádně je to připravené pro turisty. Značka (bílá čára či šipka) vede přímo mezi baráky nahoru, místy potokem či korytem přivádějícím vodu a stále nahoru až se napojíme na silnici, která se pak vine úbočím dál až do Tagounite. To už jsme celkem vysoko, otevírají se nám výhledy na zelená terasovitá políčka v údolích vedle potoků, rovné obývané střechy hliněných domů (solární panel není až tak vzácný stejně jako satelit), elektrická vedení, suché pusté kopce s pár převažujícími druhy rostlin (např. *Berberis vulgaris* ssp. *australis*, *Bupleurum spinosum*, *Catananche caespitosa*, *Cladantus scariosus*,...) až po zasněžené vrcholky hor. Z Tagounite se propleteme mezi baráky a dál na cestu do sedla Tizi n'Ououraine (3 120 m n.m.) nás vede zdejší domorodec. Teplo a ostré slunce střídá ostrý studený vítr, který nám zvláště v poryvech dává zabrat. Obědváme skryti za skalkou u jednoho sedýlka s výhledy na vrcholy Timesgouida, Ras, Ouimeksane, Dome d'Ifni, Toubkal, Imouzzet, Afekhoi. Výhledy a kontrasty snad nejdou ani popsát. Po obědě pokračujeme hore do sedla a vítr je stále silnější. V předsedle potkáváme stádo koz s bači a o chvíli později v úbočí dáváme pauzu a kocháme se nejen výhledem na Toubkal, který dominuje celému hřebeni hor. Celkem pohodový zbytek výstupu do sedla vede úbočím kopce. Sedlo Tizi n'Ououraine nás vítá sněhem, ale jedná se jen o malý kousek. Díky větru se tu moc nezdržujeme a rychle sestupujeme do údolí, kudy teče říčka. Volíme cestu úbočím, ne přímo u říčky, protože cesta je často pod vodou a museli bychom překonávat vodu a takhle jen malé sněhové pole. Pauzu dáváme až když se i naše cesta přiblíží k říčce. Uzel si dává chléb, Alesandro cosi vaří, nám ostatním stačí suša. Během dalšího sestupu musíme několikrát přeskakovat říčku Assif n'Tinzer, místy si i lehce nabere do bot. Náhle se široké údolí zužuje do úzkého kaňonu, cesta je často zalitá vodou a kolem nás se tyčí skály. Čas kvapí a začínáme se rozhlížet po plácku na stany. Ten nacházíme v jednom rozšíření údolí přímo na stezce. Vítr opět začíná sílit, rychle stavíme stany, závětrí z kamení a při odvalení jednoho šutru narážíme na štíra středomořského. Musíme být opatrní. V závětrí vaříme večeri po osvědčených skupinkách a hurá do hajan. Usnout se nám nedaří, vítr lomcuje se stany a takhle to je dlouho do noci. Uklidňuje se až někdy k ránu... (Papř)

19. 4. 2011 - pustý Vysoký Atlas

Noc byla strašná, v jednom kuse jsme měli ruce vzhůru a drželi stěny stanu, aby nám vítr nezlomil obdivuhodně pružné tyčky. Vstáváme, až zasnívá slunce do doliny, cca v 10:30! Za hodinku a půl máme pobaleno, rozbořenou větrovou zábranu, nakrmenou kolemjdoucí mulu a pomaličku vyrážíme na cestu. Žlutě kvetoucí a vonící dolina je stejně tak krásná jako včera, zpěněná voda si dere cestu mezi dlouhými travinami, oblými balvany i mohutnými skalisky - ty musíme nadejít a z vršku se nám naskytne pohled na ideální tábořiště. Ale to už jsme na soutoku s mohutnější říčkou Assif Tifni, na dohled od Azib Likemt. Měkký trávník nás vyzývá k natáhnutí, ale my musíme brodit - takže boty dolů a hurá přes. Míjí nás domorodec s postrojem hledající ztracenou mulu. Zavrhuje přechod sedla Likemt (3 500 m n.m.) do Tachedirtu a raději volíme alternativní a jednodušší ústup z hor do Setti Fatma, kde mají být vyhlášené vodopády, jak tvrdí Uzel. Všem se plán zamlouvá, takže opouštíme značený trek (bílý pruh) a po jasné stezce po levém břehu horské bystřiny sestupujeme žlutě kvetoucími svahy, sem tam nějaká ta salaš a v pozadí nádherně zasněžené kopce a skalnaté štíty. Prostě idylka. Papř dokumentuje místní flóru (např. krásný *Anacyclus maroccanus*). Opět musíme brodit na druhou stranu a dáváme oběd u řeky. Cesta stoupá výš do skal, potkáváme dalšího domorodce na mule. Míjíme super vodopádek a přicházíme do liduprázdných pasteveckých vesnic s důmyslným zavlažovacím systémem. Další cesta je v mapách naznačena jednoduše podél vody, takže se snažíme jít podél řeky Assif n'Tinzer. Kus za poslední osadou (Azib Tiznoute?) a po dost obtížném brodu veškeré naše snahy o průchod podél řeky končí - Skóča s Mišom zhodnotili řeku jako neprůchozí a Uzel s Alesandrem dopadli stejně. Takže v 16:30 brodíme zpět

a v první osadě jdeme polovyschlým potokem a pak po úbočí hřebínku nahoru do sedýlka Tizi n'Imchichki. Orientace nic moc, dělíme se na dvě skupiny a postupujeme vzhůru. Kolem nás rostou pichlavé zelené koule *Bupleurum spinosum*, sem tam trošku trávy a jinak se válí kamení. Konečně se objevuje cesta do sedýlka, ale výhled na další sedlo není příliš optimistický. Alespoň v dolince teče voda, takže doplňujeme zásoby a pomalu stoupáme do sedla. Pohledy zpět do údolí zakončeného majestátní pyramidou Toubkalu a zalitého paprsky slunce je ohromující – jeden z těch, který člověku zůstává dlouho v paměti. V sedle je chladno a vaří se tu mraky, sluníčko pomalu zapadá za protější štíty a poslední paprsky osvětlují zasněžené vrcholky hřebene nad námi. Zvolna klesáme asi 10 minut, až narazíme na opravdické sedlo Tizi n'Imchichki (2 981 m n. m.), kterým se valí mraky a kterým se přehoupneme do druhého údolí. Prudký kamenitý sestup v pološeru nám usnadňuje hučící bystřina Assif n'Oufra pod námi a svítivě zelený plac, kde se později zabydlíme. Objevují se první zeravy, které tu musí růst už celá staletí. Jsou to impozantní stromy. Na několik okamžiků vykouknou z mraků kopce na protějším břehu. Už skoro za tmy konečně rozbíjíme tábor a vaříme na břehu bystřiny Assif n'Oufra kousek od prvních pasteveckých příbytků. Noční obloha je posetá hvězdami.

20. 4. 2011 - Setti Fatma

Konečně jsme se pořádně vyspali. Vstáváme kolem 7. hodiny do chladného a trošku podmračeného rána. Máme ambiciózní plán být dnes večer v Marrákeši, takže žádné dlouhé ráno se nekoná. Vyrážíme chvíli po osmé a hned na úvod překračujeme říčku Assif n'Oufra a víceméně svou cestou sestupujeme k první osadě. Svahy údolí jsou částečně zalesněny tújemi - většinou staré stromy roztodivných tvarů. Tentokrát překračujeme říčku po mostě, jehož nosná konstrukce je zhotovena právě z kmenů tújí, vyztužená větvemi a vysypaná kamením. Vesnice vyniká krásnými ohradami z větších větví tújí, obyvatelé jsou přátelští, směr na Setti Fatma máme v pořádku. O kousek níž již vidíme první zavlažované terasy se zelenajícím se obilím, zeleninou a čerstvě zasazenými ořešáky. Oblézáme skalku mezi zpěněnou řekou a kanálem, nad kterým pokračujeme několik kilometrů, až se dostaneme vysoko nad řeku. Míjíme několik domorodců, údržbáře kanálů, zemědělce i pastevce stád koz, které mají spoustu nádherných mláďat. Za ohybem řeky se nám naskytne úžasný pohled na vesnici Amenzel a její obrovské terasy. Musí to být neuvěřitelné množství práce, které za vybudováním, udržováním a zdokonalováním tohoto jedinečného zemědělského systému skrývá. Procházíme centrem vesnice vysoko nad řekou, kde spolu žijí lidé i dobytek, a stoupáme opět mezi starými tújemi do sedýlka. Neutichající vítr už nás ani nepřekvapuje, zato výškové metry sestupu zpět k řece ano. Je to pěkná jáma dolů, kde si pod starými ořešáky dáváme zasloužený oběd z posledních zásob a také provedeme očistu a zchlazení těla v osvěžující bystřině. Přecházíme most a opět stoupáme 150 výškových metrů do dalšího sedla. Už jsme skoro bez vody. Vysoko nad námi se bělá poslední sníh na vysokých štítech a před námi se začíná objevovat „podhorská“ krajina. Sestupujeme a dlouhým traversem, který přerušíme zastávkou pro doplnění zásob vody z potoka, klesáme nad vesnici se snad nejkrásnějšími zahradami a políčky, jaká jsme za celou naši cestu viděli. V terasách s obilím se prohání vítr, je slyšet křik dětí, obdivujeme pece u několika domů. Už sem vede elektrina, takže hliněné domy nepostrádají satelitní paraboly. Papříka zlobí koleno, postup se zpomaluje. Hluboko pod námi se stékají obě naše řeky – Tinnzer a Oufra. Potkáváme čím dál tím více lidí, Setti Fatma je prý už za kopcem. Papříkovi se během přestávky odblokovalo koleno a neuvěřitelnou rychlostí se nám ztrácí z dohledu. Opět nekonečně dlouho sestupujeme k řece, abychom mohli znovu přejít nad bouřící řekou po dřevěném mostě a do dalšího sedla. Ještě před tím ale stihneme zavolat domů, po 2 dnech máme signál. Přechod posledního sedýlka hyzdí „zárodek“ silnice, je to jako jizva v krajině. Pod námi už se konečně údolí rozevřelo a před námi je vytoužená Setti Fatma a i Papr zde je. Dobrkáme dolů a protože cestu spláchla voda, tak se nás úplně nezištně ujme mladá školačka, která nás provede mezi políčky na zavlažovací kanál. Za pomoc si vyslouží dvě tatranky. Zadem projdeme až do hlavní vesnice, kde už je trh, restaurace, auta a vůbec civilizace. Přejdeme řeku

přes vratkou lávku do jedné z restaurací s teráskou a dáme si asi nejdražší jídlo v Maroku – Tajine + džus za 100 Dh. Pod námi hučí řeka, sledujeme mravenčení na stanovišti pro taxíky a lačně plníme svá hladová břicha. Z vyhlášených vodopádů v Setti Fatma nebylo nic, prý jsou někde 2 hodiny cesty v kopcích. Třešinkou na dortu je odvoz do Marrákeše, kdy se nás všech šest včetně Alesandra narvalo i s bágla do starého mědoura a s plnou slávou jsme byli za hodku a 300 Dh v Marrákeši. Ubytujeme se v našem hotelu Al Hilal v ulici Rue De La Recette a ještě se nám daří sehnat výlet do Sahary za 800 Dh/os/3 dny vč. polopenze. Na oslavu našeho šťastného návratu z hor dáváme výtečné džusy na náměstí, nakupujeme vody do pouště, píšeme pohledy a kolem půlnoci usínáme.

21. 4. 2011 - kasba Ait Ben Haddou

V 6:30 budíček, k snídani pár sušenek a trochu vody, v 7:00 nás vyzvedává chlápek u hotelu a v půl osmé už sedíme v minibusu Mercedes, který odjíždí z hlavního náměstí. S Uzem ještě stihneme ranní kafičko v restauraci Argana, která přesně o týden později vybuchla teroristickým útokem, který výrazně uškodil jinak velmi dobré pověsti Marrákeše i celého Maroka. Jedou s námi 4 Japonky studující ve Španělsku, 3 zcestovalé Američanky (Obamaland people, jak řekl jeden z místních průvodců a namířil na ně dřevěnou hůl jako pušku), španělský pár a marocký pár s malou holčičkou žijící ve Francii. Jak jsme se později dozvěděli, náš řidič nerozumí a nemluví anglicky, mizerně francouzsky, takže hezká Berberka je naším jediným komunikačním kanálem. Po silnici N9, která je jednou ze dvou silnic vedoucích přes Vysoký Atlas, míříme do 200 km vzdáleného Ouarzazate. První zastávka je nad hlubokým kaňonem, který je ale zahalen v mlze, je však hezký výhled směrem k Marrákeši, Uzel kupuje krásný kámen s krystaly za 50 Dh a začíná pršet. Státní silnice vytrvale stoupá v úzkých serpentínách, až vyjedeme do sedla Tizi n'Tichka (2 260 m n.m.). Sjíždíme na druhou stranu hor, řidič s námi jede jako prase a odmítá pustit větrák a/nebo klimatizaci s argumentem, že je rozbitá. Těsně před Ouarzazatem odbočíme vlevo a směřujeme k slavné kasbě Ait Ben Hadou, která je v UNESCO a natočilo se zde asi 16 filmů. Jdeme na oběd do restaurace, ale menu je drahé (120 Dh), takže se domluvíme na začátku organizované prohlídky 13:00 a jdeme se najíst vedle k sympatické Francouzce (café a restaurace Bagdad) – výtečné menu za 70 Dh a pivo za 35 Dh). Ke svému překvapení nenajdeme skupinu v restauraci, takže se po chvíli váhání vydáme do kasby sami. Překračujeme polovyschlou řeku, nakonec zaplatíme 10 Dh/os za vstup a za druhým rohem potkáme naši výpravu i s potutelně se usmívajícím místním guidem. Ještě nejedli, upravili si program. Prozkoumáváme kasbu sami – první stavby zde stály snad již v 16. století, jsou z hlíny vyztužené slámou. Obdivuhodná a monumentální stavba, která je stále ještě obývána. Mišovi se líbí místní jednoduché obrázky. Vylezeme až nahoru, kde pořádně fouká. Jsou odtud vidět bílé vrcholky Vysokého Atlasu i zelený pruh podél řeky a vesničky kolem. Chvilí čekáme u busu, nalodíme se a frčíme dál (14:30). Projíždíme Ouarzazate a po N10 ujíždíme dál směr Boumalne. Po pravé straně vidíme tyrkysovou vodní nádrž, projíždíme Skourou a řidič stále troubí na vše před sebou a na náš vkus ošklivé vesnice doslova prolétá. Kousek za Skourou opět na chvilku zastavíme. Začíná tu Údolí Růží, děti nabízejí věnce z růžových květů, všude jsou krámky s kosmetikou. Další zastávka je v městečku Kelaat M'Gouna, kde si uzel kupuje v supermarši plechovku piva za 13 Dh. V Boumalne odbočujeme do nádherně zeleného a členitého Valeé de Dades, které je plné pevností (kaseb) a opevněných vesnic (skoura) – vše jen z okna busu. Zastavujeme na vyhlídce na zajímavé skalní útvary připomínající ztopořené penisy - Dades Gorge. Kousek před vstupem do soutěsky jsme kolem 19:00 ubytováni v hezkém hotelu se sprchou i WC na pokoji, nádherné mozaikové interiéry. K večeři je polévka a dobrý kuskus se zeleninou a kuřetem. Konečně zde mají i pivo (Casablanca), které se platí zvlášť za 25 Dh/0,33 l. Družíme se s ostatními a v noci se v klidu vospíme.

22. 4. 2011 - Erg Chebbi

Ráno vítr a zima, snídaně v sedm hodin – chléb, džem, med, máslo, olivy, čaj, káva, mléko, džus, palačinka na příděl. Odjezd v 7:45 k našemu rozhořčení bez návštěvy soutěsky. Návrat na hlavní silnici a přejezd do Tinerhiru, kde máme prohlídku s přátelským domorodým průvodcem. Procházíme poli, ukazuje nám místní plodiny jako je ječmen, vojtěška, olivy, fíky... Poté vstupujeme do starého města a jdeme na návštěvu k obchodníkovi s koberci, což bylo velice zajímavé. Vysvětlil nám postup ruční výroby, barvení, ukázal různé druhy tkaní a nádherné koberce. Američanky kupují 2 koberce za 70 Euro. Lze platit i kartou - „plastic money“. Tinerhir, dříve židovské město, nyní bohaté – zemědělství a stříbrný a kobaltový důl, na předměstích probíhá velká výstavba. Míříme dál do Gorge Todgha (Todra) a kocháme se krásnými výhledy na zelené údolí pod námi plné palem. Soutěskou procházíme po vybetonované silnici a kolem nás jsou impozantní kolmé, prý 1000 m vysoké skalní stěny. Na konci je silná vyvěračka s průzračnou vodou. Všude jsou stánky se suvenýry – šátky, řezbářské a šperkařské práce. Kupuji s Paprem pěkný šátek (60 Dh/kus) a Papr kupuje krásný ručně tkaný koberec za 30 €. Odjíždíme na oběd, kde je menu za 70 Dh a cola za 10 Dh, opět velmi dobré jídlo. Dál jedeme vyschlou kamenitou krajinou do Tinejadu a Erfoudu. Po cestě je vidět zajímavá těžba povrchové vrstvy kamenných bloků, betonové brody přes vyschlá koryta řek (wadi). Mezi palmami podél zavlažovacích kanálů míříme do Rissani a cestou míváme muzeum fosilií, všude krámky se zkamenělinami a minerály. Do Rissani vjíždíme krásnou bránou, jinak hnusné, prašné, vyschlé a věčně rozestavěné město, kde děláme pauzu na kafe. Za chvíli vykličkujeme z palem a už nás obklopuje jen černá poušť a na obzoru vystupují vysoké naoranžovělé hory – to je náš cíl, písečné duny Erg Chebbi. Těsně před Merzougou (poslední město v poušti) se uhneme ze silnice doleva a po černém kamení míříme k dunám. Na hraně dun stojí několik větších budov, odtud se vyrazí do pouště. Bereme jen vodu, bundu a doklady a samozřejmě šátek na hlavu, který si necháme odborně uvázat. Rychle nasedáme na velbloudy, kteří nás zvednou do výše a pomalým krokem se dávají jednotlivé skupinky po 4 velbloudech do pohybu. Vedou nás domorodci v nádherně modrých kaftanech. Noříme se hlouběji a hlouběji a směřuje k vysokým dunám (údajně až 250 m) na obzoru. Je tu super, fakt zážitek. Kluci fotí jako o život, i když z velblouda je to dost těžký. Ve večerním světle jsou duny úžasně fotogenické. Dojem kazí jen igelitové tašky, které sem tak lezou z písku a velbloudí bobky, které skoro značí trasu, ale jinak je to prostě paráda. Pozorujeme skarabey a průvodci nám ukazují scinka obecného (sandfish). Za hodinku a tři čtvrtě slézáme značně ztuhlí ze sedla a urychleně bosky stoupáme na jednu z nejvyšších dun fotit západ slunce. Je to nádherné divadlo! Místo cesty do tábora, který je u úpatí velké duny, stoupáme na její hřeben. Je to úžasný, sedíme obkročmo na hřebeni duny a radujeme se. Po hřebeni klesáme nad tábor a pak seběhneme dolů. Všichni sedíme na koberci, pijeme tradiční sladký mátový čaj a pozorujeme vycházející hvězdy. V 21:30 nás usadí do centrálního stanu a přinesou nám dvě výborné velké kouřící tajine se spoustou chleba. Jíme ve dvou skupinkách tradičně pouze pravou čistou rukou. Noc se rozhodneme strávit venku, Američanky a Japonky se přidávají. Pořádně se ale rozfoukalo a písek máme úplně všude, žádná romantika v poušti. Jsme až po uši zabalení v dece, k ránu je zima. Uzel se přesunuje do stanu, kde je to taky na nic, o chvíli později i Američanky, jen Japonky s námi vydržely venku až do rána.

23. 4. 2011 - Marrákeš

Plni písku se přesouváme do stanů a hned na to do velkého stanu, kde je prostá, ale vydatná snídaně. Za svítání vyrážíme přes větrem bičovanou poušť zpět. Zprvu kosa, když vyleze slunko, je již tepleji. Domorodci říkají, že tu už tři roky nepršelo. Vracíme se k autobusu a v 8:30 odjíždíme. Na mou žádost děláme krátkou zastávku v muzeu fosilií. Bohužel jen na 10 minut, ale i tak to stojí za to, nádherné skvěle dochované obří zkameněliny trilobitů, amonitů atd. Prostě super, vše prodejné. Řidič jede ještě rychleji než před tím. V Rissani vysazujeme Američanky, pokračují do Fezu, zastavujeme na pumpě, pak v restauraci před Skorzou, kde dáváme oběd za 70 dh a zbytek limonády ze sousedního stolu si vezmeme sami. Počasí se kazí, je zataženo,

bouřka, blesky a vydatný déšť. Uzel dává do placu svá pivka, dopijíme poslední zbytky alkoholu, krátce zastavujeme v Ouarzazate na foto pevnosti a vidíme zasněžené hory. Je 15 °C a opět prší. Přejezd průsmyku nic moc, ochladilo se a sněží, sníh místy zůstává ležet na silnici, naštěstí řidič objevil ofuk předního skla teplým vzduchem. Dole zastavujeme v bistru, kde prodávají produkty z arganového oleje, což je typický a velmi drahý marocký výrobek (200 Dh/250 ml), ale Papr ho stejně kupuje. Míjíme rozvodněné potoky, kde se mísí vody různých barev, všude kde není skála, je bláto. V Marrákeši je hnus největší, stále leje. Dáváme batohy na hotel a vyrážíme kupovat dárky, což nám liják moc neusnadňuje, všude sou řeky bordelu, fakt humáč. Střechami trochu teče voda, kupujeme koření ras el hanout za 20 Dh/100 g, Papr šperky (první nabídka na 800 Dh, dohodli se na 210 Dh), já se Skóčou kožené botky pro manželky (150-250 Dh), Mišo koženou brašnu nezdobenou (250 Dh), já krásnou zkamenělinu trilobita (50 Dh) a pak se nám Papr s Uzlem ztratili na trhu. Dáváme džus, hledáme velblouda pro Skočkovic Adélku a jdeme se převléct na hotel. Jsme mokří jako myši a úplně bez peněz. Naštěstí na cestě zpět potkáme Papra, který zaplatí dluhy a my ty peníze v zápětí prožereme v kalamárách na náměstí v jednom z mnoha stánků na náměstí a zalijeme to džusem. To je důstojné zakončení pobytu.

24.4.2011 - návrat domů

Vstáváme až v 8:30, dojíme sušenky a zapijeme vodou. Pobalíme věci a za hodinku vyrážíme na taxík za 50 Dh na letiště. Bez problémů projdeme všechny kontroly (můj batoh má 15 kg). Zbavujeme se posledních Dh, Papr ještě kupuje nějaké dary, já si taky nakonec koupím láhev marockého červeného Cabernetu Grand Reserva za 7,5 Euro – mimochodem bylo výborné. Odlétáme na čas. Cestu domů zvládneme bez nehody a na velikonoční pondělí ráno jsme všichni doma.

Sepsal Aleš & Papr